

Taalkundige disciplines I

Fonetiek en fonologie
Nederlands versus Tsjechisch

VRAGEN DIE WE ONS GAAN STELLEN:

- 1) Wat is fonetiek en wat is fonologie? Wat is het verschil tussen fonetiek en fonologie?
- 2) Wat zijn de basiseenheden waarmee elk van de disciplines werkt?
- 3) Waarom moet je op de uitspraak van *buur* en *bier* letten?
- 4) Wat zijn de segmentele en de suprasegmentele eenheden van een taal?
- 5) Wat is fonetisch gezien het verschil tussen een klinker en een medeklinker?

FONETIEK

- ◉ **Fonetiek** bestudeert de **waarneembare manifestatie** van de taal in relatie tot de **verborgen structuur van het abstracte taalsysteem**. Met andere woorden: fonetiek is een onderdeel van de taalkunde, dat zich bezighoudt met de feitelijke realisering van klanken en met de bestudering van de fysiologische, fysische en perceptieve aspecten van spraak.
- ◉ Binnen de fonetiek onderscheidt men:
- ◉ **articulatorische fonetiek** bestudeert verschillende articulatieplaatsen en -wijzen van klanken. Hierbij gaat het veelal om de typologische aspecten dus om de mogelijkheden en beperkingen van het menselijke spraakorgaan.
- ◉ **akoestische fonetiek** bestudeert de fysische en fysiologische kenmerken van klanken, d.w.z. de toonhoogte (trillingsfrequentie), de intensiviteit (geluidsterkte, volume) en het timbre (klankkleur, klankkarakter).
- ◉ **auditieve fonetiek** bestudeert de waarneming en verwerking van de klanken door de hoorder: ruis, duur, helderheid, stemhebbendheid.

FONOLOGIE

- ◉ **Fonologie** bestudeert het klanksysteem van een bepaalde taal en houdt zich bezig met de functie van klanken.

Tot haar meest belangrijke onderzoeksgebieden behoren:

het geheel van fonemen van een taal vaststellen - foneeminventaris;
de distinctieve kenmerken van die fonemen bepalen;
de relaties tussen fonemen onderzoeken.

Foneem: de kleinste klankeenheid die betekenisverschil veroorzaakt

- ◉ - b.v. - /p/ en /b/ - pad x bad - **minimale paren** - woordparen aan de hand waarvan de betekenisverschil kan aangetoond worden
- ◉ heeft zelf geen betekenis /p/, /b/, /z/, /r/ - maar veroorzaakt dat als het in een **morfeem** zit.

Allofoon: fysisch - elk van de verschillende realisaties van fonemen, veroorzaakt geen betekenisverschil b.v.: [e] - van meer, meel, meet

Distinctieve kenmerken zijn de fonetische eigenaardigheden van het Nederlands, die een onderscheidende functie hebben. Dankzij deze kenmerken is het mogelijk de fonemen van elkaar te onderscheiden.

FONOLOGISCHE INVENTARIS

- ◉ **Segmentele eenheden**
 - ◉ **Klinkers - vocalen**
 - ◉ **Tweeklanken - diftongen**
 - ◉ **Medeklinkers - consonanten**

 - ◉ **Suprasegmentele eenheden**
 - ◉ **Syllabe/lettergreep**
 - ◉ **Woordaccent** (b.v. vóórkomen x voorkómen)
 - ◉ **Zinsaccent - intonatie**
 - ◉ a) geeft aan bepaalde elementen in een zin prominentie
 - ◉ b) onderscheidt tussen mededelende zinnen en vraagaagzinnen
 - ◉ c) heeft een expressieve functie
- ad a) Jaap loopt naar zijn werk.
- ◉ (a) JAAP loopt naar zijn werk.
 - ◉ (b) Jaap LOOPT naar zijn werk.
 - ◉ (c) Jaap loopt naar zijn WERK.

KLINKERS EN MEDEKLINKERS

- ◉ **Klinkers:**

- ◉ onderverdeeld op basis van **lengte en hoogte en de dimensies voor-achter, gerond - ongerond (stand van de lippen)**

- ◉ **Medeklinkers:**

- ◉ onderverdeeld op basis van
- ◉ **de manier van articulatie** - de manier waarop of de mate waarin de vernauwing van de luchtstroom plaatsvindt
- ◉ **de plaats van articulatie** - plaats in de keel-en mondholte waar de vernauwing plaatsvindt
- ◉ **stemgeving** - stemhebbend of stemloos

TERMINOLOGIE

- Fonetiek x fonologie
- - definitie van beide disciplines
- - soorten fonetiek
- - foneem x allofoon + minimale paren
- Segmentele fonetiek (eenheden)
- Suprasegmentele fonetiek (eenheden + kenmerken)

INVENTÁŘ VOKÁLŮ A DIFTONGŮ V NL A CZ

Vokály nizozemštiny

monoftongy

	přední	střední	zadní
vysoké zavřené	[i] [y]		[u]
vysoké otevřené	[e:] [ø:] [ɪ]	[ɤ]	[o:]
středové zavřené		[ə]	
středové otevřené	[ɛ] [œ:]		[ɔ]
nízké		[a:]	[ɑ]

Vokály češtiny

monoftongy

	přední	střední	zadní
vysoké	[i:] [ɪ]		[u][u:]
středové	[ɛ:] [ɛ]		[o][o:]
nízké		[a:] [a]	

Diftongy nizozemštiny

[ɛi]	[ɛy]
[au]	[aɥ]
[œy]	[ou]

Diftongy češtiny

[ɛy]	[ɛy]
[au]	[au]
[ou]	[ou]

INVENTÁŘ KONSONANTŮ V NL

Nizozemské konsonanty

	Bilabiály		Labio- dentály		Pre- alveoláry		Post- alveoláry		Palatály		Uvuláry		Veláry		Glotály	
	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+
Explozívy	[p]	[b]			[t]	[d]	[c]						[k]			
Nazály		[m]				[n]		[ɲ]						[ŋ]		
Frikativy			[f]	[v]	[s]	[z]	[ʃ]	[ʒ]			[χ]		[x]	[ɣ]		[ɦ]
Afrikáty																
Vibranty						[r]						[R],				
Aproximanty		[w]		[v]						[j]						
Laterální aproximanty						[l]								[ɭ]		